

BOEKBESPREKINGEN

K. Abma: DESKUNDIGEN,

door H. Munnik

De auteur, notaris te Amsterdam, begint in zijn voorwoord er op te wijzen, dat in het hierbovengenoemde boekje veel rechtspraak is verwerkt. Dit is inderdaad ook het geval. Laat het U echter niet weerhouden, ook als niet-jurist, dit boekje te lezen. Het bevat vele wetenswaardigheden, die zowel voor de interne als voor de openbare accountant van belang zijn en het is geschreven in een stijl, die het werk interessant doet zijn voor elke lezer, een stijl, die van deze schrijver, die verschillende romans op zijn naam heeft staan, kan worden verwacht.

Maar niet alleen naar de stijl en de vorm is dit boekje aanbevelenswaardig, ook de inhoud zal voor velen in het bedrijfsleven en voor alle accountants leerzaam zijn omdat er onderwerpen in behandeld worden, waarmee een ieder, die met het zakenleven in aanraking komt, bemoeienis heeft.

Zo worden o.m. behandeld de vragen, wie er deskundig is, wie deze deskundigen benoemt, de rechtspositie der deskundigen, de taak en de taakverdeling, het rapport van de deskundigen, de honorering enz.

Op een enkel hoofdstuk uit dit werkje wil ik speciaal de aandacht vestigen, n.l. op het hoofdstuk, dat handelt over de geheimhoudingsplicht en het zwijgrecht der deskundigen. Notaris Abma zegt in dit hoofdstuk vele wetenswaardige dingen. O.a. neemt hij de stelling in, dat een advocaat, die in een proces gegevens verkrijgt omtrent het inkomen van de tegenpartij, zich verplicht moet weten deze gegevens geheim te houden, zelfs al zou zijn cliënt hem machtigen ze desgevraagd aan de fiscus bekend te maken. Hier ligt een parallel met de opvattingen die in accountantskringen bestaan.

De schrijver wijst er voorts op, dat art. 42a W.K. de bepaling behelst, dat het de deskundige, die de boeken en bescheiden ener N.V. inziet, verboden is hetgeen hem nopens de zaken der vennootschap blijkt of wordt medegedeeld, verder bekend te maken dan zijn opdracht medebrengt.

De auteur wijdt ook een pagina aan het zwijgrecht van de accountant en hoewel hij er op wijst, dat de positie van de accountant tot heden niet bij de wet geregeld is, acht de schrijver toch het recht op geheimhouding voor de accountant aanwezig.

Ook het hoofdstuk „Deskundigen en de Fiscus” zal voor vele accountants een lezenswaardig geheel geven, mede ook door de voorbeelden, waarmee de gestelde juridische regelen worden toegelicht.

Al met al is dit deskundig geschrift over Deskundigen een aanwinst voor de literatuur over dit onderwerp, waarmee het gehele bedrijfsleven, de notarissen, de juristen en de gehele accountantsstand te maken heeft.

De uitgever plaatst op de omslag van het goed uitgevoerde werkje de volgende zin:

Ieder mens loopt dagelijks gevaar de bijstand van deskundigen nodig te hebben, of hen tegenover zich te vinden.

Afgedacht van de vraag of het een gevaar met zich brengt in contact te komen met deskundigen, vaststaat, dat er weinigen in het openbare leven staan, die niet op een of andere wijze met deskundigen te maken krijgen. Vandaar, dat ik gaarne de aandacht op dit werkje vestig.

HET VERSLAG VAN DE VERZEKERINGSKAMER OVER HET JAAR 1955

door Dr. H. L. Drost

I. Inleiding.

Het verslag bestaat uit drie delen: Levensverzekering; Pensioen- en spaarfondsen; Bouwkassen.

Het eerste deel is verdeeld in een viertal hoofdstukken t.w. I Binnenlandse Levensverzekeringmaatschappijen; II Buitenlandse Levensverzekeringmaatschappijen; III Spaarkassen en IV Begrafenisfondsen.

Het tweede deel, handelend over de Pensioen- en spaarfondsen, bevat verschillende gegevens over de bedrijfspensioenfondsen, de ondernemingspensioenfondsen en de ondernemingsspaarfondsen.

Het derde deel, dat der bouwkassen, bevat overzichten van het aantal en de aard der thans werkende bouwkassen en van de ontwikkeling en de uitkomsten van het bedrijf.

Volgen we ook thans weer in grote lijnen de indeling, die in de bespreking van de verslagen over de jaren 1952, 1953 en 1954 is aangehouden ¹⁾ dan zal wederom in het

¹⁾ Dit maandblad jaargang 1954, No. 7; jaargang 1955, No. 5; jaargang 1956, No. 5.

bijzonder de aandacht worden gevestigd op die onderwerpen, die voor de accountant van belang zijn.

II. De economische betekenis van het levensverzekeringsbedrijf.

a. Het verzekerde belang der bevolking.

Opvallend is de grote produktie aan nieuwe verzekeringen, verdeeld over per ultimo 1955 59 binnenlandse maatschappijen, die het jaar 1955 te zien gegeven heeft. De produktie der binnenlandse maatschappijen bedroeg 3,7 miljard gulden aan verzekerd kapitaal (de renteverzekeringen daaronder opgenomen met 10 x de jaarrente). Het vorig jaar beliep de produktie 3,1 miljard gulden. De netto-vooruitgang, dat is de aanvoer verminderd met de afvoer wegens allerlei oorzaken (overlijden, expiratie, afkoop, royement, premievrijmaking), bedroeg 2,5 miljard. Het totaal verzekerd bedrag, dat per einde 1954 21,4 miljard gulden bedroeg, kwam per ultimo 1955 op 23,9 miljard.

Het verzekerd bedrag per ultimo 1955 is als volgt verdeeld over de drie branches van het levensverzekeringsbedrijf (individuele verzekeringen, collectieve verzekeringen — dat zijn de in de verhouding werkgever/werknemer tot stand gekomen verzekeringen —, volksverzekeringen):

	1955		1954	
Individueel				
Kapitaalverzekeringen	9006,5		8057,5	
Renteverzekeringen	3921.—	12927,5	3607,8	11665,3
Collectief				
Kapitaalverzekeringen	839,9		725.—	
Renteverzekeringen	7340,3	8180,2	6347,9	7072,9
Volksverzekeringen		2800,8		2661,2
		23908,5		21399,4

In deze opstelling zijn de verzekerde kapitalen van de hier te lande werkzaam zijnde buitenlandse levensverzekeringmaatschappijen, van de spaarkasondernemingen en van de bouwkasen niet in beschouwing genomen. Het verslag gewaagt ervan dat het Nederlandse bedrijf van de zes buitenlandse maatschappijen weliswaar in de laatste jaren sterk toeneemt, doch dat niettemin de totale omvang van dit bedrijf ten opzichte van dat van de Nederlandse maatschappijen nog van weinig betekenis is. Het verzekerd bedrag beloopt 170,6 miljoen gulden tegen 23908,5 miljoen van het gehele Nederlandse bedrijf.

Bij de beschouwing van bovenstaand overzicht moet er voorts rekening mee worden gehouden dat voor zover de levensverzekeringmaatschappijen de bij hen verzekerde kapitalen en renten hervzerkerd hebben, deze produktie dubbel opgenomen is. Relatief gaat dit echter over een gering bedrag.

Het verzekerde belang der bevolking laat zich ook vaststellen door een vergelijking van het aantal inwoners van Nederland per ultimo 1955 met het aantal verzekeringen bij de Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen.

Het aantal kapitaal-, rente-, en volksverzekeringen bedroeg 21747629, waarvan in Nederland gesloten 20883063.

Het aantal inwoners bedroeg 10821661.

Per 1000 inwoners staan er dus 1930 polissen uit.

Het gemiddeld verzekerd bedrag per hoofd in guldens bedroeg 2063.

Rekening houdend met de koopkracht van de gulden vindt men in het verslag het volgende belangwekkende staatje:

	ult. '37	ult. '53	ult. '54	ult. '55
Indexcijfer kosten van levensonderhoud	100	268	282	284
Waarde van f 100.- berekend naar de waarde van de gulden ultimo 1955	284	106	101	100
Gemiddeld verzekerd bedrag per hoofd in guldens	455	1711	1868	2063
Idem berekend naar de waarde van de gulden ultimo 1955	1292	1814	1887	2063

De conclusie, waartoe het overzicht leidt is deze, dat het bij het levensverzekering-bedrijf verzekerde bedrag per hoofd van de bevolking, rekening houdende met de koopkracht van de gulden, in 1955 wederom en wel relatief vrij sterk is toegenomen.

b. Het premie-inkomen.

Het premie-inkomen, waaronder begrepen de ontvangen koopsommen, vertoont totaal bezien in 1955 een stijging, vergeleken bij vorige jaren: Het bedrag aan ontvangen koopsommen was in 1955 lager dan dat in 1954.

Het volgende overzicht moge een inzicht geven:

Termijnpremiën in miljoenen guldens	1955	vorig jaar
Bruto-premiën	596,6	538,0
Herverzekering	28,6	25,8
	<u>568,0</u>	<u>512,2</u>
Koopsommen in miljoenen guldens	1955	vorig jaar
Bruto-koopsommen	124,7	134,1
Herverzekering	5,5	6,6
	<u>119,2</u>	<u>127,5</u>
Totaal premie-inkomen eigen rekening	687,2	639,7

c. Het sterfteverloop.

Bij de vergelijking van de waargenomen en de berekende sterfte, in het bijzonder bij de vergelijking van de sterfteresultaten over 1955 met die over 1954 wordt geconstateerd dat de sterfteresultaten voor het levensverzekeringbedrijf over 1955 iets minder gunstig waren dan over 1954. Wat de overlijdensverzekeringen betreft is de sterfte in de branche der kapitaalverzekeringen toegenomen en in die van de volksverzekering iets gedaald. Ten aanzien van de verzekeringen bij leven is voor de uitgestelde-lijfrenten-mannen de sterfte in 1955 hoger geweest dan in 1954; voor de overige groepen was het omgekeerde het geval. Aldus meent de Verzekeringskamer een aannemelijke verklaring gevonden te hebben voor het relatief minder gunstige financiële resultaat op sterfte over 1955.

Verder is de volgende opmerking van de Kamer zeer vermeldenswaard.

In de branche der kapitaalverzekeringen steekt de sterfte in 1955 meer nog dan in voorgaande jaren in de middelbare en hogere leeftijden ongunstig af bij die in de overeenkomstige leeftijdsgroepen in de volksverzekering. Hoewel de Kamer niet over voldoende gegevens beschikt om van dit verschijnsel een verklaring te geven, lijkt het de Kamer toch niet ondenkbaar dat de in de laatste jaren nogal eens besproken hogere Ten aanzien van de verzekeringen bij leven is voor de uitgestelde lijfrenten mannen de sterfte onder topfunctionarissen hier van invloed is.

d. Het levensverzekeringsbedrijf als spaarinstituut.

Teneinde een inzicht te verkrijgen in de omvangrijkheid van de spaarfunctie van het bedrijf ontleen wij aan het verslag de volgende gegevens:

	1955	1954
Spaartegoed per 31 december bij de Rijkspostspaarbank		
in miljoenen guldens	1660	1503
Idem bij de algemene Banken	1805	1593
Idem bij de boerenleenbanken	<u>2240</u>	<u>2048</u>
Totaal	5705	5144
Wiskundige reserve per 31 december (eigen risico)	5228	4756
Bij de eerdergenoemde spaarbanken is over 1955 meer		cijfers van het
ingelegd dan terugbetaald (in miljoenen		vorig jaar
guldens) 2579 — 2016 =	563	392
Door het levensverzekeringbedrijf is in 1955 aan premiën		
en koopsommen meer ontvangen dan is uitbetaald aan		
uitkeringen en afkopen (in miljoenen guldens) 687 — 242 =	445	390

e. Het levensverzekeringsbedrijf als institutionele belegger.

De beleggingen, ook weer in miljoenen guldens, waren per ultimo als volgt verdeeld:

	1955	1954
Vaste eigendommen (staat 7)	390,1	348,3
Hypotheken (staat 8)	946,0	772,8
Effecten (staat 9)	783,6	716,2
Leningen op schuldbekentenis (staat 10)	2559,0	2327,6
Polisbeleningen	87,3	88,1
Andere beleggingen (staat 11)	803,3	823,8
Overige beleggingen	<u>65,0</u>	<u>50,8</u>
	5634,3	5127,6

Het belang bij de industrie-financiering is in relatieve zin iets gedaald. In procenten van het totaal der beleggingen bedraagt het 4,6 % (vorig jaar 4,9 %). In 1952 was het percentage 5,9.

In het verslag wordt een afzonderlijke paragraaf gewijd aan de praktijk- en krediet-financiering.

De Verzekeringskamer ziet deze financiering als een uitvloeisel van het feit dat de levensverzekeringmaatschappijen in de na-oorlogse jaren voor het onderbrengen van de steeds toenemende stroom van de aan haar toevertrouwde gelden naar nieuwe vormen van belegging hebben omgezien.

Aan het verslag ontlelen wij verder het volgende. „Dat daarbij ook de aandacht viel op de praktijk- en kredietfinanciering behoeft niet te verwonderen, aangezien bij deze financieringen — speciaal bij eerstbedoelde — het overlijdensrisico van de debiteur een rol speelt.

Onder praktijkfinanciering wordt hier verstaan het verstrekken van een lening aan personen van een bepaald beroep (bijvoorbeeld artsen en tandartsen) ter financiering van de kosten verbonden aan het overnemen of het vestigen van een praktijk. Ter verkrijging van meer zekerheid is het gebruikelijk te bedingen, dat een polis van levensverzekering wordt medeverbonden. Regel is, dat de instelling, die een dergelijke lening verstrekt, zich tegen het risico van insolventie van de betrokken debiteur dekt door het afsluiten van een solvabiliteitsverzekering. Het komt ons gewenst voor, dat deze regel algemene toepassing vindt.

Het is vrij algemeen gebruikelijk, dat de levensverzekeringmaatschappijen deze leningen niet rechtstreeks aan de belanghebbenden verstrekken, maar daarbij een speciaal voor dit doel opgerichte stichting inschakelen.

Onder kredietfinanciering is te verstaan het verstrekken van leningen aan financieringsmaatschappijen, welke zich bezighouden met het financieren van huurkoopcontracten van duurzame gebruiksartikelen. Cessie van de vorderingen op debiteuren is de voornaamste zekerheid bij deze leningen.

Omtrent de stand van deze leningen per einde 1954 en 1955 kunnen aan de staten van de levensverzekeringmaatschappijen de volgende gegevens worden ontleend.

Ontleend aan staat:	In miljoenen guldens			
	Praktijkfinanciering		Kredietfinanciering	
	1954	1955	1954	1955
3 (intrestgevende saldi)	3,5	5,7	—	—
10a (leningen op schuldbek.)	15,1	20,4	4,0	12,5
11 (andere beleggingen)	3,3	6,0	1,1	1,8
Totaal	21,9	32,1	5,1	14,3

Zoals ook uit de bovenstaande opstelling blijkt bestaat er met betrekking tot de verwerking van de gegevens over de praktijk- en kredietfinanciering geen uniformiteit. Ter bevordering van de eenheid in de behandeling zouden wij de volgende gedragslijn willen aanbevelen: voor zover de gelden door de levensverzekeringmaatschappij verstrekt zijn in de vorm van leningen op schuldbekentenis vindt de verantwoording plaats in staat 10a, terwijl kredieten in rekening-courant-verhouding worden opgenomen in staat 11 onder 1 (diversen). Specificatie van de verstrekte bedragen per debiteur wordt daarbij niet nodig geoordeeld."

Tot zover het Verslag.

III. De bedrijfseconomische beschouwing van het levensverzekeringbedrijf.

a. Intrest.

De winst op intrest bedroeg 57,7 miljoen gulden, latende in procenten een marge van 0,90 (vorig jaar 0,92 en het jaar daarvoor 0,82).

b. Doorlopende kosten.

De winst op doorlopende kosten heeft bedragen 32,7 miljoen gulden (vorig jaar 30,2).

c. Sterfte en mutaties.

De winst heeft bedragen 47,1 miljoen gulden (vorig jaar 46,3). Toch wijst de Kamer er op dat dit nog niet wil zeggen dat de sterftegrondslagen in alle opzichten voldoende zijn. Bij vele maatschappijen is het winstbedrag uit dezen hoofde een saldo van winst op de verzekeringen bij overlijden en verlies op de verzekeringen bij leven. De Kamer wees in het verslag over 1954 op de noodzaak om de grondslagen van reserveberekening verder te verbeteren, met name voor die van de verzekeringen bij leven. In 1955 is door het bedrijf ruim 26 miljoen gulden aan de premiereserve toegevoegd, hoofdzakelijk ter versterking van de sterftegrondslagen van de verzekeringen bij leven.

d. Eerste kosten.

Na vermindering van de gemaakte eerste kosten ad 73,7 miljoen gulden, eerst met 5,6 miljoen beschikbare opslag op koopsommen en dan met 2,6 miljoen onttrokken aan de premiereserve, resteert een bedrag nog te verrekenen eerste kosten ad 65,5 miljoen gulden.

e. Winst gehele bedrijf.

De winst van het gehele bedrijf laat zich becijferen op 72 miljoen gulden (vorig jaar 70,4).

Bij deze opzet zijn winsten en verliezen die een bijzonder karakter dragen buiten beschouwing gebleven.

f. De financiële kracht van het bedrijf.

De financiële kracht van het levensverzekeringsbedrijf in zijn geheel is, ook in 1955, wederom toegenomen.

Werd de totale extra zekerheid in % van de premiereserve voor 1954 op 6,1 becijferd, voor 1955 wordt gevonden 6,3. De uitbreiding, die verschillende maatschappijen ook in 1955 aan hun aandelenkapitaal hebben gegeven, speelt in deze toeneming mede een rol. Overigens geldt ook voor 1955 hetgeen bij de bespreking van 1954 is gezegd: deze cijfers berusten op de waarneembare extra zekerheden; er zitten echter nog belangrijke reserves verscholen in verschillende actief- en passiefposten.

IV. De pensioen- en spaarfondsen.

In het verslag zijn dit jaar voor het eerst uitvoerige gegevens te vinden over de onder de Pensioen- en spaarfondsenwet vallende fondsen omdat de fondsen te beginnen over het jaar 1954, dus in 1955 de verslagstaten bij de Verzekeringskamer hebben moeten indienen (verplichting tot samenstellen en indienen van de staten neergelegd in artikel 3 van het K.B. van 17 december 1953, S 574; de modellen zijn vastgesteld bij Beschikking van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en de Minister van Justitie van 19 december 1953, No. 3090, resp. 28 december 1953, No. 2205).

De bestudering van de verslagstaten is voor de Kamer aanleiding om op twee punten nader in te gaan.

Het eerste punt is dat aan de actuaire en de accountant van een fonds in het kader van de uitvoering van de Pensioen- en spaarfondsenwet, zoals uit de strekking van verscheidene voorschriften blijkt, een eigen taak is toegedacht. De Verzekeringskamer acht het van het grootste belang er op te blijven toezien, dat een juiste vervulling van de aan deze adviseurs toegedachte taak met voldoende waarborgen is omgeven. In verband hiermede is het noodzakelijk dat de identiteit en eventueel de functie van de actuaire en de accountants alsmede de organisatie, waarbij de actuaire of de accountant is aangesloten, op staat 15 (Actuariële verslag) respectievelijk op staat 18 (Accountantsverklaring) duidelijk tot uiting komen.

Het tweede punt, waarop de aandacht moet worden gevestigd is de verslaggeving met betrekking tot de financiële verhouding van een ondernemings-pensioenfonds of -spaarfonds en de onderneming van de werkgever. Ten aanzien van deze financiële verhouding zijn in de artikelen 15 en 16 van de Pensioen- en spaarfondsenwet voorschriften gegeven. In verband hiermede is het gewenst dat het totale belang van het fonds bij de onderneming van de werkgever in de verslagstaten expliciet wordt vermeld. Dit kan worden bereikt door de samenstellende delen van het totale belang, welke samenstellende delen op staat 1 (de balans) onder verschillende rubrieken kunnen zijn opgenomen, op staat 3 (toelichtingen op de balans) te recapituleren en te totaliseren. Op staat 3 dient verder een eventueel aflossingsplan (artikel 16 van de Pensioen- en spaarfondsenwet) beknopt te worden aangegeven.

De grootte van de invloedssfeer van de bedrijfspensioenfondsen, de ondernemingspensioenfondsen en de ondernemingsspaarfondsen blijkt uit de volgende samenvattende overzichten.

a) Aantal verzekerden ultimo 1954.

	31 bedrijfs- pens.fondsen	1177 ondern. pens.fondsen	30 spaar- fondsen	Totaal
Verzekerden, waarvoor wordt bijgedragen	863.100	275.230	12.075	1.150.405
Verzekerden met recht op premievrij ouderdomspensioen	425.463	38.324		463.787
Weduwen van overleden deel- n. met recht op premievrij uitge- steld pensioen	327	4.292		4.619
Pensioentrekkenden in het genot van:				
ouderdomspensioen:	42.612	19.190		61.802
invaliditeitspensioen	5.757	821		6.578
weduwenpensioen	10.255	8.339		18.594
wezenpensioen	5.027	3.180		8.207
Totaal	1.352.541	349.376	12.075	1.713.992

b) Ontvangen premieën (in duizenden guldens).

	31 bedrijfs- pens.fondsen	1177 ondern. pens.fondsen	30 spaar- fondsen	Totaal
Van de werkgever ontv. premieën	84.981	143.609	535	229.125
Van de werknemer ontv. premieën	66.129	46.526	1.628	114.283
Niet gespecificeerde premieën	1.410	19.226		20.636
Totaal	152.520	209.361	2.163	364.044

c) Premiereserve en spaarfonds (in duizenden guldens).

	31 bedrijfs- pens.fondsen	1177 ondern. pens.fondsen	30 spaar- fondsen	Totaal
Premiereserve inclusief herv verzekering	728.398	1.539.285		2.267.683
Af: premiereserve herv verzekering	11.672	24.812		36.484
Premiereserve eigen rekening	716.726	1.514.473		2.231.199
Spaarfonds	187	5.073	30.039	35.299
Totaal	716.913	1.519.546	30.039	2.226.498

d) Beleggingen (in duizenden guldens).

	31 bedrijfs- pens.fondsen	1177 ondern. pens.fondsen	30 spaar- fondsen	Totaal
Vaste eigendommen	71.337	83.188	1.328	155.853
Hypotheken	118.364	218.790	5.910	343.064
Effecten	317.849	743.372	16.982	1.078.203
Leningen op schuldbekentenis	451.230	511.260	5.930	968.420
Andere beleggingen	72.263	53.473	39	125.775
Vorderingen op de werkgever		102.221	1.446	103.667
Overige beleggingen	6.972	54.266	665	61.903
Totaal	1.038.015	1.766.570	32.300	2.836.885

Besluiten we de bespreking van het verslag 1955 van de Verzekeringskamer met vast te stellen dat de Kamer met dit verslag ook voor dit jaar in belangrijke mate heeft bijgedragen om een inzicht te verschaffen in de financiële basis, waarop de verwezenlijking van de verzorgingsgedachte van de Nederlandse bevolking rust.

AUDITING PROCEDURES

van H. C. Dell, B. Comm. M.A. F.C.A. en J. R. H. Wilson, B.A. F.C.A.

door F. van Amerongen

Het boek, dat in 1953 is verschenen en in 1955 zijn tweede druk heeft beleefd, omvat 147 pagina's, welke in een twaalfstal hoofdstukken zijn ingedeeld. Uit het feit, dat het boek is uitgegeven door het Canadian Institute of Accountants moet o.i. worden afgeleid dat het is geschreven in opdracht van deze organisatie, zodat verondersteld mag worden dat de door de schrijvers weergegeven opvattingen overeenkomen met die van Canadese instituukskringen.

Met dit boek heeft het Canadese instituut zich gericht tot de studerende assistent-accountant teneinde hem in eenvoudige bewoordingen op de hoogte te stellen van de methoden en technieken van accountantscontrole die in de praktijk worden toegepast door openbare accountants. De toon waarin het boek is geschreven is min of meer „vaderlijk” of zo men wil het ademt de geest van de „meester” die spreekt tot zijn beginnende „gezel”. Hiermede houdt verband dat men steeds vertelt van het „hoe”, doch nergens geeft men zich rekenschap van het „waarom”. De aard van het geschrift is derhalve zonder enige twijfel die van een techniek-beschrijving.

Het doet ons vreemd aan dat een boek over de accountantscontrole begint met een hoofdstuk waarin — weliswaar op zeer heldere wijze — aan de lezer een lesje wordt gegeven over de meest elementaire grondslagen van het boekhouden. Naar onze begrippen moet een assistent, die toe is aan onderricht in de leer van de accountantscontrole, zeker het boekhouden beheersen, terwijl wij ons anderzijds niet kunnen voorstellen dat

dit hoofdstuk de lezer, die tot dat moment niets van boekhouden afwist, in staat zal stellen de volgende hoofdstukken over de accountantscontrole te begrijpen. Ergo, wij betwijfelen de waarde van dit hoofdstuk.

In het volgende hoofdstuk wordt de lezer het verschil tussen „bookkeeping” en „accounting” bijgebracht, twee begrippen die het best zouden kunnen worden vertaald met „boekhouden” en „administreren”. Bij het bespreken van de „accounting principles” bepalen de schrijvers zich tot de zuiver comptabele sfeer en begeven zich helaas nergens in de sfeer van administratieve organisatie. Een leemte, die o.i. des te zwaarder weegt, gegeven de controle-opvattingen die later in het boek worden besproken en wel speciaal in verband met het steunen op de interne controle.

Het eigenlijke onderwerp van het boek — de methode van accountantscontrole in de praktijk — wordt in drie gedeelten, omvattende zeven hoofdstukken, behandeld, n.l.

1. het beoordelen van de interne controle;
2. de controle van de administratie (in de loop van het jaar);
3. de controle van de balans en de resultatenrekening (aan het eind van het jaar).

Om didactische redenen wordt „het beoordelen van de interne controle” het laatst behandeld, derhalve na de hierboven vermelde punten 2 en 3.

De hoofdstukken, betreffende de controle van de administratie en de controle van de jaarrekening zijn zeer goed leesbaar, doch leren ons niets nieuws met betrekking tot de Angelsaksische opvattingen. In het kort komt het hierop neer dat men voornamelijk aandacht besteedt aan de financiële administratie en nagenoeg geen aandacht schenkt aan de controle van de goederenbeweging. Men gaat bijvoorbeeld zeer ver in het nemen van uitgebreide steekproeven met betrekking tot de debiteuren- en de crediteuren-administratie, doch men kent geen totalen- en verbandcontroles om een greep op het geheel te verkrijgen. Op vele punten is het ons opgevallen dat de Canadese opvattingen kunnen worden beschouwd als een gemiddelde van de Engelse en de Amerikaanse opvattingen, hetgeen ook tot uiting komt in de door het Canadese instituut aanbevolen standaard-accountantsverklaring bij de jaarrekening. Zo ontmoet men enerzijds de typisch Engelse opvattingen met betrekking tot de controle van goederenvoorraden (de accountant mag steunen op daartoe afgegeven directie-verklaringen), anderzijds voelt men de Amerikaanse invloed met betrekking tot het toetsen van de goede werking van de interne controle. In dit verband moet het ons van het hart dat het hoofdstuk betreffende „het beoordelen van de interne controle” (The review of Internal Control) ons bepaald heeft teleurgesteld, waarschijnlijk mede omdat het begrip „internal control” steeds in het boek wordt gehanteerd als het wondermiddel waarover de lezer eerst aan het slot zal worden ingelicht. Men verwacht derhalve een climax in de vorm van een goed gefundeerde uiteenzetting, doch deze blijft helaas achterwege.

Resumerend zijn wij van mening dat het boek goed leesbaar is geschreven en een duidelijke uiteenzetting geeft van wat men in de Canadese controle-praktijk doet. Nergens vraagt men zich af of datgene wat men doet ook in overeenstemming is met wat men eventueel zou behoren te doen. In verband met het achterwege blijven van beschouwingen omtrent het „waarom” heeft het boek o.i. weinig vormende waarde voor de Nederlandse student in de accountancy.

CONSOLIDATED ACCOUNTS SIMPLIFIED

van R. Byrne

door Drs. G. A. L. Felten en J. F. d'Hondt

1. Korte inhoud van het boek.

In een korte inleiding worden aan de hand van enkele artikelen uit de Companies Act 1948 het begrip „Subsidiary” en de gevallen waarin verplichting tot het publiceren van geconsolideerde jaarrekeningen bestaat, toegelicht. Daarna volgen enkele opmerkingen over aard en samenstelling van het Consolidated Balance Sheet. De verdere inhoud van het boekje bestaat uit zeer summiere aanduidingen van de wijze waarop consolidering voor bepaalde balans- en resultatenposten zal moeten geschieden, onderbroken door cijfermatige uitwerkingen van in vraagstukvorm gestelde praktische gevallen.

Tot slot is nog een opsomming gegeven van de bepalingen die in de Companies Act 1948 betreffende Holding Companies en Subsidiaries zijn opgenomen.

2. De theoretische aspecten.

Voor degene, die zich enige kennis omtrent consolidering en de daarbij naar voren komende problemen wil eigen maken, zal het niet mogelijk zijn aan de hand van dit

boekje een afgerond inzicht te verkrijgen. Dat een behandeling van de theoretische aspecten niet in de bedoeling van de schrijver heeft gelegen, blijkt niet alleen uit het voorwoord, maar ook uit de toelichtingen op de consolidering van bepaalde posten. Soms worden hier alternatieven gegeven zonder dat een principiële keuze wordt gedaan.

Enige voorbeelden hiervan zijn:

Op blz. 17 wordt onder „**Minority intrests**” vermeld, dat wanneer de moedermaatschappij niet alle aandelen van de Subsidiary in haar bezit heeft voor de samenstelling van de geconsolideerde balans proportionele consolidering kan worden toegepast.

Tevens wordt vermeld dat rekenkundige moeilijkheden kunnen ontstaan als ook preferent aandelenkapitaal aanwezig is en de methode daarom niet wordt aanbevolen.

Op blz. 36 worden onder: „**Stock held by a direct subsidiary received from another direct subsidiary**” twee methoden van voorraadwaardering gegeven, waarbij slechts wordt vermeld, dat de ene methode meer conservatief is dan de andere.

Het boekje is in zijn toelichtingen en uitwerkingen geheel ingesteld op Engelse verhoudingen. Voor de Nederlandse studerende worden de gegeven toelichtingen voor het vormen van een duidelijk beeld omtrent die verhoudingen te summier geacht. Aangevallen wordt met enkele bepalingen uit de Companies Act 1948, waaraan de voornaamste begrippen worden ontleend, terwijl het boekje wordt afgesloten met een totaaloverzicht van bepalingen van deze wet m.b.t. de geconsolideerde verslaglegging. De bedrijfseconomische betekenis van de consolidering staat bij de behandeling niet op de voorgrond en komt dan ook vrijwel niet ter sprake, zodat het werkje een vrij eenzijdig karakter draagt.

De toelichtingen die bij de afzonderlijke balans- en resultatenposten, waarvoor consolidering moet plaats vinden, worden gegeven hebben in hoofdzaak betrekking op de volgende problemen:

- a. De bepaling van de posten „goodwill” resp. „capital reserve” bij verschillende vormen van verkrijging van aandelen in subsidiaries,
- b. de bepaling van de grootte van minderheidsbelangen in de reserves en de winst,
- c. de waardering van voorraden in verband met de eliminering van intercompany profits,
- d. enkele principiële punten voor de lastengroepering in de „consolidated profit and loss account”.

Wel heel erg summier zijn de in het boekje opgenomen toelichtingen voor het geval dat buitenlandse subsidiaries voorkomen en eveneens bij het afwijken van de boekjaren van holding company en subsidiary (s).

Bij vele uitwerkingen komen meer subsidiaries voor. Hoewel de belangenverhoudingen daarbij over het algemeen zeer eenvoudig werden gehouden, zijn deze uitwerkingen juist daarom bijzonder nuttig, omdat voor de uitwerking bij een meer uitgebreid belangenpatroon (een van de moeilijkste vraagstukken van de consolidering) het systematisch en snel tot een oplossing kunnen brengen van eenvoudige gevallen een eerste eis is.

Voor een totaal-inzicht in de financieel-administratieve verwerking van het deelnemingsprobleem zouden wij gaarne nog hebben gezien een bespreking van de wijze van opvoering en waardering van deelnemingen in de afzonderlijke, niet-geconsolideerde balans van de moedermaatschappij. (Enige informatie over de wijze van opvoering geven de wetsteksten op blz. 108).

3. De didactisch-technische aspecten.

De toelichtingen tussen de uitwerkingen door, worden gegeven in de vorm van een aantal (ongenummerde) paragrafen, waarbij echter een hoofddeling ontbreekt. Meer uitvoering behandelde en slechts even aangestipte problemen volgen elkaar op. Hoewel een aanvaardbare volgorde van behandeling aanwezig is, ontstaat bij lezing niet direct een duidelijk beeld omtrent aard en betekenis van de voorkomende consolideringsproblemen.

Een ernstiger gemis is echter dat geen algemeen systematische opzet van de mogelijke consolideringstechnieken is gegeven.

Voor het verkrijgen van meerdere vaardigheid in de oplossing van eenvoudige vraagstukken kan zelfstandige nacijsfening van de gegeven uitwerkingen wel enig aanvullend nut hebben.

Het volgen van deze uitwerkingen is echter door de puntsgewijze opstelling en het summiere karakter in vele gevallen zeer tijdrovend. Ook de wijze van opstelling der gegevens en het kleine formaat van het boekje dragen niet tot grotere overzichtelijkheid van het geheel bij.